

Η Πόλη του Κεφαλαίου

Ηλίας Ιωακείμογλου

Κάθε διαφορετική βαθμίδα του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής μεταγράφεται στον χώρο ως βαθμίδα της καπιταλιστικής πόλης, διαθέτει την σχετική αυτονομία της και αλλάζει με τους δικούς της ρυθμούς μολονότι η ιστορία της διαπλέκεται με τις άλλες βαθμίδες σε ένα κουβάρι οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων που απλώνεται στο χώρο και δημιουργεί αυτό που μπορούμε να ονομάζουμε Πόλη του Κεφαλαίου. Το σύνολο των βαθμίδων της Πόλης του Κεφαλαίου κυριαρχείται από την κίνηση του συνολικού κεφαλαίου, δηλαδή από μια διαδικασία εκμετάλλευσης της εργασίας βασισμένη στην ιδιωτική ιδιοκτησία και τη νομή των μέσων παραγωγής. Η Πόλη του Κεφαλαίου, είναι επομένως το αποτύπωμα στον χώρο, της συνολικής κίνησης της εκμετάλλευσης της εργασίας από το κεφάλαιο. Πρόκειται για την εγγραφή των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής στον φυσικό χώρο.

Για την πληρότητα της έννοιας της Πόλης του Κεφαλαίου, θα πρέπει να πάρουμε υπόψη μας ότι ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής έχει αποκτήσει οργανικές σχέσεις με ορισμένα απομεινάρια προηγούμενων τρόπων παραγωγής (κυρίως με την γαιοπρόσοδο και την οικογένεια) και σχηματίζει έτσι τον τυπικό καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό (τυπικό με την έννοια ότι αποτελεί τον πυρήνα όλων των ιδιαίτερων, ξεχωριστών, εθνικών κοινωνικών σχηματισμών, όλων των "χωρών" όπως λέμε σε καθημερινή χρήση). Η συγκρότηση κάθε ξεχωριστού καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού περιλαμβάνει και στοιχεία εξωτερικά προς τον τρόπο παραγωγής, όπως η γεωγραφία και η ιστορία κάθε χώρας, και η μεταγραφή του στον χώρο δεν δίνει την Πόλη του Κεφαλαίου, αλλά τις υπαρκτές καπιταλιστικές πόλεις. Δεν γίνεται, όμως, να κατανοήσουμε τις υπαρκτές πόλεις εάν δεν κατανοήσουμε πρώτα ποια είναι η φύση και οι λειτουργίες της Πόλης του Κεφαλαίου.

Η μεταγραφή των βαθμίδων του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής στον χώρο είναι μια μεταγραφή αόρατων κοινωνικών σχέσεων στον φυσικό χώρο, δηλαδή στον χώρο των ορατών πραγμάτων. Αυτή η εμφάνιση κοινωνικών σχέσεων με την μορφή πραγμάτων, αναφέρεται από τον Μαρξ ως φετιχισμός. Πρόκειται για λειτουργία απόκρυψης του εκμεταλλευτικού και εξουσιαστικού χαρακτήρα των κοινωνικών σχέσεων: οι κοινωνικές σχέσεις, όπως η εκμετάλλευση της εργασίας, η εξουσία, η αξιοποίηση και η συσσώρευση του κεφαλαίου, η γαιοπρόσοδος, εμφανίζονται σαν αντικείμενα, σαν χρήμα, χρυσάφι, εργοστάσια, δημόσια κτίρια, γραφεία, κατοικίες, κεφάλαιο κλπ, ή σαν ιδιότητες αντικειμένων (οι μηχανές παράγουν οικονομική αξία, το χρήμα παράγει χρήμα, η γη είναι κεφάλαιο και παράγει κέρδος κλπ). Πρόκειται για μια μεταγραφή στον χώρο χάρη στην οποία οι καπιταλιστικές οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις παίρνουν μορφές φυσικές και αναλλοίωτες έτσι ώστε ένα ολόκληρο κοινωνικό σύστημα εμφανίζεται στο φως της ημέρας σαν μια φυσική τάξη πραγμάτων. Ακριβώς όπως η υπεραξία εμφανίζεται ότι ξεπήδησε από το συνολικό κεφάλαιο και το κεφάλαιο εμφανίζεται ως αξία που παράγει αξία¹, η πόλη εμφανίζεται σαν κάτι που ξεπήδησε από τις φυσικές και πολιτισμικές ανάγκες των ανθρώπων να στεγαστούν, να τραφούν, να κάνουν τα παιδιά τους, και μάλιστα σε οικογένειες, να ζουν με ασφάλεια, να είναι υγιείς κλπ.

Είναι δουλειά της μαρξιστικής θεωρίας, και μόνον αυτής, να αποδιάρθρωσει αυτήν την ιδεολογική παράσταση καταδεικνύοντας την πραγματική, δηλαδή την κοινωνική φύση της πόλης ως Πόλη του Κεφαλαίου. Και είναι δουλειά της ανατρεπτικής Αριστεράς να σκέφτεται την πόλη ως αποτύπωμα των καπιταλιστικών οικονομικών και κοινωνικών

σχέσεων ώστε οι δράσεις που αναλαμβάνει να μπορούν να προτείνουν, όχι απλώς μια πιο λειτουργική, καπιταλιστική πόλη με "ανθρώπινο πρόσωπο", αλλά μια Πόλη της Εργασίας.

Στη καρδιά του τέρατος, η αξιοποίηση του κεφαλαίου, ή αλλιώς, η εκμετάλλευση της εργασίας

Η εργασία ορίζεται από τον Μαρξ, καταρχήν, σαν μια διαδικασία παραγωγής χρήσιμων πραγμάτων. Περιλαμβάνει τρία στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο είναι το αντικείμενο της εργασίας: είναι δηλαδή το αντικείμενο που μετασχηματίζει η εργασία με τρόπο τέτοιο ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες μας. Το δεύτερο στοιχείο είναι το μέσο της εργασίας, δηλαδή τα εργαλεία που μπορεί να χρησιμοποιούμε ως διαμεσολαβητές της εργασίας μας (και όχι μόνο τα εργαλεία, αφού για να πραγματοποιηθεί μια εργασία, εκτός από εργαλεία, μπορεί να χρειάζονται και κτίρια, μεταφορικά, υποδομές κλπ). Το τρίτο στοιχείο της εργασιακής διαδικασίας είναι η ίδια η ανθρώπινη δραστηριότητα που μετασχηματίζει το αντικείμενο της εργασίας χρησιμοποιώντας τα μέσα εργασίας ώστε να δημιουργηθεί μια αξία χρήσης, μια χρησιμότητα, ένα χρήσιμο αντικείμενο, ένα αντικείμενο που ικανοποιεί τις ανάγκες μας. Το τρίτο στοιχείο, λοιπόν, είναι η ίδια η εργασία. Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε ανθρώπινη δραστηριότητα μετασχηματίζει ένα αντικείμενο, χρησιμοποιώντας κάποια μέσα, κάποια εργαλεία, για να παράγει κάτι χρήσιμο σ' εμάς, κάτι που ικανοποιεί κάποιες ανάγκες μας, είναι εργασία, και η διαδικασία αυτή είναι μια εργασιακή διαδικασία.

Η εργασιακή διαδικασία είναι το υπόβαθρο πάνω στο οποίο εδράζεται η διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου. Η διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου στην πιο απλή μορφή της είναι η εξής: Χρήμα => Εμπόρευμα => Χρήμα. Χρήμα που μετατρέπεται σε εμπόρευμα, που πωλείται και μετατρέπεται ξανά σε χρήμα, αυτή τη φορά περισσότερο από όσο στην αρχή της διαδικασίας.

Όταν οι εργασιακές διαδικασίες υποτάσσονται στην κυριαρχία της αξιοποίησης κεφαλαίου, τότε προκύπτει η άμεση κεφαλαιοκρατική διαδικασία παραγωγής. Η παραγωγή ενός χρήσιμου αντικειμένου ή μιας χρήσιμης υπηρεσίας στο εσωτερικό του νοικοκυριού, όπου επικρατεί η οικιακή διαδικασία της εργασίας, είναι απλώς μια εργασιακή διαδικασία που παράγει ένα χρήσιμο αντικείμενο. Όταν όμως αυτή η διαδικασία εξωτερικεύεται, φεύγει από το νοικοκυριό και μετατρέπεται σε παραγωγή από καπιταλιστικές επιχειρήσεις, τότε η αρχική εργασιακή διαδικασία, που είχε οικιακό χαρακτήρα μετατρέπεται σε παραγωγή καπιταλιστικού εμπορεύματος, τίθεται κάτω από τις απαιτήσεις και τους όρους μιας διαδικασίας αξιοποίησης κεφαλαίου. Η εργασιακή διαδικασία που υποτάχθηκε στην διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου έχει μετατραπεί σε καπιταλιστική διαδικασία παραγωγής.

Το σύνολο όλων των επιμέρους διαδικασιών εργασίας, μαζί με την διαδικασία κυκλοφορίας του κεφαλαίου συνθέτουν την κοινωνική ή συνολική διαδικασία κεφαλαιοκρατικής παραγωγής. Είναι οι απαιτήσεις της αξιοποίησης του κεφαλαίου που θα υπαγορεύσουν στο εξής στην διαδικασία της εργασίας, δηλαδή εάν και με ποιο τρόπο θα παραχθεί το προϊόν, σε τι ποσότητα, σε ποιες αγορές θα διατεθεί και σε τι τιμές. Υπάρχει, λοιπόν, υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο μέσα στη διαδικασία παραγωγής. Η συνολική διαδικασία κεφαλαιοκρατικής παραγωγής και εκμετάλλευσης της εργασίας φαίνεται απλοποιημένη στο παρακάτω διάγραμμα.

Ξεκινώντας από την διαδικασία συνολικής διαδικασίας παραγωγής του κεφαλαίου που

φαίνεται στο παραπάνω σχήμα σε απλοποιημένη μορφή, μπορούμε να επιχειρήσουμε μια πρώτη περιγραφή της μεταγραφής των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων του τυπικού καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού στον χώρο. Η Πόλη του Κεφαλαίου σχηματίζεται από την διαδικασία παραγωγής του κεφαλαίου: αγορά εργασίας και μέσω παραγωγής, μεταφορά τους (μεταφορικά μέσα, οδικό ή άλλο δίκτυο) στον ιδιαίτερο, περιφραγμένο, χώρο της καπιταλιστικής παραγωγής (εργοστάσια και επιχειρήσεις παραγωγής υπηρεσιών, οικοδομή κλπ), κατανάλωσή τους εκεί και παραγωγή εμπορευμάτων που μεταφέρονται στο εμπορικό δίκτυο κατανάλωσης (καταστήματα, αποθήκες, εμπορικά κέντρα κλπ) όπου θα συναντήσουν την διαδικασία αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης (μεταφορά έτοιμων προϊόντων, μετάβαση των εργαζόμενων τάξεων από τους τόπους διαμονής στα σημεία διάθεσης) ή ακόμη για να χρησιμοποιηθούν σε άλλες διαδικασίες παραγωγής (μεταφορά, οδικό δίκτυο) για να πωληθούν και να επιστρέψουν με την μορφή χρήματος (διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικού τομέα, τράπεζες, ATMs, υπηρεσίες διαδικτύου κλπ). Οι εργαζόμενες τάξεις, προκειμένου να αναπαραχθούν θα μετακινηθούν κυκλικά ανάμεσα στην εστία, το σχολείο και το φροντιστήριο, τα σημεία εμπορικής διάθεσης των εμπορευμάτων, τα σημεία παροχής υπηρεσιών υγείας (νοσοκομεία και κλινικές, ιατρεία κλπ), τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους (γήπεδο, εγκαταστάσεις διασκέδασης και "απασχόλησης" της εκκολλημένης γενιάς υποτελών κλπ) και ούτω καθεξής. Σε αυτήν την χονδροειδή περιγραφή πρέπει να προσθέσουμε την διοίκηση όλων αυτών των διαδικασιών: δημόσια κτίρια και λεωφόροι εύκολης πρόσβασης στις περιφερειακές συνοικίες, τόποι εγκλεισμού, τιμωρίας και φορολογίας κλπ.

Ένα παράδειγμα: Η αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης και η μεταγραφή της στον χώρο

Αυτό που πουλάει ο μισθωτός στον εργοδότη, δεν είναι η εργασία του, είναι η εργασιακή του δύναμη, δηλαδή οι διανοητικές και σωματικές ικανότητες που έχει και χάρη στις οποίες μπορεί, εάν τις θέσει σε λειτουργία, να παράγει αξίες χρήσης. Η εργασία είναι η κατανάλωση της εργασιακής μας δύναμης δηλαδή των σωματικών και διανοητικών ικανοτήτων μας από τον εργοδότη, και η κατανάλωση αυτών των ικανοτήτων μας από τον εργοδότη είναι η εργασία μας, που πραγματοποιείται για εκείνον (αφού είναι ο ιδιοκτήτης της εργασιακής μας δύναμης), υπό την επίβλεψή του και με τους κανόνες του.

Η αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης είναι η απαραίτητη λειτουργία για τη συνέχιση της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής με τους ίδιους όρους: Για να είναι αναγκασμένες οι εργαζόμενες τάξεις, να πουλήσουν ξανά την εργασιακή τους δύναμη τον επόμενο μήνα, το επόμενο έτος και τελικά για όλη τη διάρκεια της ζωής τους, θα πρέπει στην διάρκεια αυτής της ζωής να έχουν στην διάθεσή τους ένα "καλάθι" αγαθών και υπηρεσιών με βάση τα οποία θα μπορούν να ζήσουν μια "κανονική ζωή", κανονική με βάση τα καταναλωτικά πρότυπα της εποχής τους. Αυτό το καλάθι αγαθών και υπηρεσιών, το λαμβάνουν οι εργαζόμενες τάξεις με την μορφή του μισθού.

Η αναπαραγωγή των εργαζόμενων τάξεων στο σύνολό τους, περιλαμβάνει πολύ περισσότερες διαδικασίες από ό,τι στην περίπτωση της βραχυχρόνιας αναπαραγωγής του ατομικού εργαζόμενου. Εκτός από την απλή συντήρηση της εργασιακής δύναμης και την μεταφορά της στην είσοδο του παραγωγικού συστήματος, περιλαμβάνονται όλα όσα γίνονται για να αντικατασταθεί μια γενιά εργαζόμενων τάξεων από μια νεότερη. Όλα όσα γίνονται για όσο καιρό δεν είμαστε παραγωγικοί, προκειμένου να αποκτήσουμε τις γνώσεις, τις δεξιότητες και το ιδεολογικό φορτίο που σχηματίζουν την εργασιακή δύναμη. Στο τέλος της ζωής της, μια γενιά εργαζόμενων τάξεων θα έχουν συντηρήσει το εμπόρευσμά τους, δηλαδή την εργασιακή δύναμή τους, και θα έχουν αναπαραχθεί δημιουργώντας μια νέα

γενιά εργαζόμενων τάξεων ήδη έτοιμη για εργασία: βιολογικά άρτια, με την εκπαίδευσή της και τα επαγγέλματά της, και υποταγμένη στην ιδεολογία της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης για "να βαδίζει μόνη της" χωρίς προσταγές, άσκηση φυσικής βίας και ατομικό καταναγκασμό.

Οι διάφορες επιμέρους διαδικασίες αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης μεταγράφονται στον χώρο και παράγουν μερικές από τις σημαντικότερες βαθμίδες της Πόλης του Κεφαλαίου:

Κατοικίες και υποδομές για την παραγωγή ηλεκτρισμού, ύδρευσης, αποχέτευσης, φωτισμού κλπ, πλατείες, καφενεία και καφέ, εστιατόρια και επιχειρήσεις διασκέδασης, σχολεία, νοσοκομεία και όλα τα συναφή ιατρικά, ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους (εκκλησία, γήπερα και λοιπές αθλητικές εγκαταστάσεις, τηλεόραση, χώροι άσκησης των εθίμων του χωριού και της πόλης, μνημεία του εθνικισμού και του πατριωτισμού και συναφών εορτών), αστικό οδικό δίκτυο, επιβατικά μεταφορικά μέσα, αστικές συγκοινωνίες, εμπορικά καταστήματα και κέντρα, και λοιπά.

Καθένα από τα στοιχεία αυτά μπορεί να αναλυθεί ως στοιχείο της διαδικασίας αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης και για καθένα από αυτά μπορούμε να αναζητήσουμε το αποτύπωμά του στην Πόλη του Κεφαλαίου. Μπορούμε ακόμη να αναζητήσουμε πώς αυτό το αποτύπωμα δημιουργήθηκε ακολουθώντας την κίνηση του συνολικού κεφαλαίου και της εξουσίας του (είτε της μοριακής, διάχυτης εξουσίας, είτε της κεντρικής, συγκεντροποιημένης εξουσίας που αποκρυσταλλώνεται στον κρατικό μηχανισμό).

Το σημαντικότερο, ίσως, από τα στοιχεία της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης είναι η κατοικία των εργαζόμενων τάξεων, την οποία μπορούμε τώρα να πάρουμε ως παράδειγμα:

Η οικοδομή, ως κλάδος της καπιταλιστικής παραγωγής, ακολουθεί τις κινήσεις του πληθυσμού, ιδιαίτερα των υποτελών κοινωνικών τάξεων που είναι οι πολυπληθέστερες. Αυτό μπορεί να πάρει διάφορες μορφές: Άλλοτε πραγματοποιείται μετακίνηση πληθυσμού σε νέους χώρους στους οποίους αναπτύσσονται ήδη εγκατεστημένες εκεί παραγωγικές δραστηριότητες, άλλοτε πάλι εμφανίζονται νέες παραγωγικές δραστηριότητες σε υπάρχοντες αστικούς ιστούς. Σε κάθε περίπτωση, ως αποτέλεσμα εισρέουν σε μια περιοχή πληθυσμοί (εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους) των οποίων η στέγαση πρέπει να εξασφαλιστεί. Πρέπει να υπάρξει προσαρμογή της συσσώρευσης ανθρώπων στη συσσώρευση κεφαλαίου, και βασικό στοιχείο αυτής της προσαρμογής είναι η στέγαση (αλλά όχι μόνο αυτή διότι η συνολική προσαρμογή θα μετατρέψει την πόλη ποικιλοτρόπως).

Ο τυπικός καπιταλιστικός κοινωνικός σχηματισμός, υπό κανονικές συνθήκες, χαρακτηρίζεται από ταχεία συσσώρευση κεφαλαίου στον χώρο της πόλης καθώς τα ατομικά κεφάλαια αναζητούν οικονομίες συγκέντρωσης, υποδομές, εργατικό δυναμικό, εγγύτητα στα κέντρα αποφάσεων και στην εξουσία. Η συσσώρευση κεφαλαίου προσελκύει πρόσθετο εργατικό δυναμικό για να εργαστεί είτε στην νέα παραγωγική δραστηριότητα είτε σε αυτές που δημιουργούνται γύρω της (λόγω των διακλαδικών σχέσεων που συνδέουν τους κλάδους της καπιταλιστικής παραγωγής). Η συσσώρευση κεφαλαίου, όμως, στον κλάδο της οικοδομής, επομένως ο ρυθμός με τον οποίο κατασκευάζονται οι κατοικίες, υστερεί των αναγκών. Οι πρόσθετες ανάγκες στέγασης, τις οποίες καλείται να καλύψει ο επιχειρηματικός κλάδος της οικοδομής, οδηγούν αργά ή γρήγορα σε έλλειψη στέγης. Αυτό

οφείλεται στον συνδυασμό περισσότερων παραγόντων: Πρώτον, η τιμή της κατοικίας είναι το ισοδύναμο πολλών ετών εργασίας των υποτελών κοινωνικών τάξεων, δεύτερον, η ζήτηση είναι ανελαστική (με την έννοια ότι όποια και εάν είναι η τιμή, οι άνθρωποι πρέπει να στεγαστούν), τρίτον, το κεφάλαιο που επενδύεται στον κλάδο της κατασκευής κατοικιών (κλάδος της οικοδομής) έχει πολύ μεγαλύτερο χρόνο περιστροφής από τους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τέταρτον, η παραγωγικότητα της εργασίας στην οικοδομή είναι πολύ χαμηλότερη του μέσου όρου, και πέμπτον, στην διαμόρφωση της τιμής του ακινήτου συμμετέχει και η γαιοπρόσδοος.

Σε περιόδους ταχείας συσσώρευσης κεφαλαίου, που συχνά συνοδεύεται από σημαντική μεγέθυνση του εργατικού δυναμικού, αυτά τα χαρακτηριστικά του κλάδου της οικοδομής

οδηγούν σε έλλειψη κατοικιών διότι ο ρυθμός συσσώρευσης κεφαλαίου στον υπόλοιπο επιχειρηματικό τομέα είναι κατά πολύ ταχύτερος. Επιπλέον, σε συνθήκες έλλειψης στέγης, οι τιμές των ακινήτων αυξάνονται κατακόρυφα ορθώνοντας ακόμη μεγαλύτερα εμπόδια στην απόκτηση στέγης και οδηγώντας σε κερδοσκοπικές "φούσκες".

Έτσι, εάν η στέγη είχε αφηθεί στον ιδιωτικό τομέα, χωρίς κρατική παρέμβαση, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των πόλεων θα έπρεπε να μείνει χωρίς στέγη, και επειδή αυτό θα ήταν αδύνατο, θα εύρισκε άλλες λύσεις, όπως την αυθαίρετη δόμηση, τις παραγκουπόλεις, τον συνωστισμό στις υπάρχουσες κατοικίες, τον τραπεζικό δανεισμό και άλλα.

Ποια από αυτές τις λύσεις θα προκριθεί στον έναν ή τον άλλον εθνικό κοινωνικό σχηματισμό, το αποφασίζουν η ιστορία, η πολιτική και η γεωγραφία, δηλαδή παράγοντες εξωτερικοί ως προς τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής. Έτσι, το πρόβλημα της στέγης λύθηκε ή απαλύθηκε άλλοτε με ευφάνταστες και αποτελεσματικές λύσεις, άλλοτε με τρόπο που οδήγησε σε νέα προβλήματα: Η αντιπαροχή στην Ελλάδα (που σχετιζόταν πρωτίστως με το ζήτημα των ταξικών συμμαχιών αμέσως μετά τον εμφύλιο), η ανοχή της αυθαίρετης δόμησης, η κατασκευή μεγάλων συνοικιών εργατικής ή «κοινωνικής» κατοικίας με δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού, με επιδότηση δανείων πρώτης κατοικίας, και μέσω της τραπεζικής πίστης στα χρόνια της κυριαρχίας του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού, ήταν μερικές συγκεκριμένες απόπειρες να λυθεί το διαρθρωτικό πρόβλημα κατοικίας που συνοδεύει την ανισόμετρη ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού κλάδου της οικοδόμησης κατοικιών και των άλλων κλάδων της καπιταλιστικής παραγωγής.

Έτσι, η μεταγραφή στον χώρο, το αποτύπωμα, των οικονομικών σχέσεων που αφορούν στην στέγαση των εργαζόμενων τάξεων, είναι τα προάστια «κοινωνικής κατοικίας» των ευρωπαϊκών πόλεων, η κατεδάφιση της παλιάς Αθήνας και η ελληνική πολυκατοικία, οι μονοκατοικίες έξω από την πόλη κατά μήκος των αυτοκινητόδρομων στις ΗΠΑ, τα αυθαίρετα της δεκαετίας του 1960 στην Ελλάδα, οι παραγκουπόλεις της Λατινικής Αμερικής, τα πυκνοκατοικημένα σπίτια κλπ. Μολονότι αυτή η πολυμορφία ανάγεται στη διαφορετική γεωγραφία και την διαφορετική ιστορία κάθε χώρας, όλες αυτές οι μορφές οικοδόμησης των κατοικιών των εργαζόμενων τάξεων είναι απόπειρες λύσεις ενός διαρθρωτικού προβλήματος που δεν σχετίζεται ούτε με την ιστορία ούτε με την γεωγραφία αλλά με τα δομικά χαρακτηριστικά του τυπικού καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού. Πρόκειται για το διαρθρωτικό πρόβλημα του καπιταλισμού που είναι η ανάγκη του να στεγάσει τον μισθωτό δούλο του αλλά και η ταυτόχρονη αδυναμία του να το επιτύχει με τους δικούς του όρους, τους όρους της καπιταλιστικής παραγωγής και της έγγκειας ιδιοκτησίας.

Οι καπιταλιστικοί κοινωνικοί σχηματισμοί θα δημιουργήσουν, λοιπόν, άλλοτε οργανωμένα, άλλοτε κακήν-κακώς, χώρους στέγασης των υποτελών κοινωνικών τάξεων, οι οποίοι θα αποτελέσουν, μαζί με τις υποδομές των μεταφορών, το εμπόριο, τις εγκαταστάσεις διασκέδασης, το δίκτυο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κλπ ένα χτισμένο πλαίσιο ζωής. Αυτό θα λειτουργήσει ως το υλικό υπόβαθρο μιας σειράς τυπικών καθημερινών πράξεων και κινήσεων που όλες μαζί συγκροτούν την μονότονη ζωή της καθημερινής ανασύστασης της εργασιακής δύναμης, της μετακίνησής της από την πόρτα της κατοικίας στην πόρτα της επιχείρησης για να καταναλωθεί εκεί από τους εργοδότες, της μετακίνησής της πίσω στους χώρους διάθεσης των εμπορευμάτων, του ιδεολογικού πειθαγκασμού και της κατοικίας. Η Πόλη του Κεφαλαίου, με τις εστίες των εργαζόμενων τάξεων, τα σχολεία και τις εκκλησίες της, τα πανεπιστήμια, το οδικό δίκτυο, το μετρό, τα καφέ και τα εστιατόρια, τα γήπεδα και τα στάδια, τα μνημεία και τα εμπορικά κέντρα, τα σκυλάδικα, τα μέγαρα μουσικής και τα δημόσια κτίρια, είναι το εκτροφείο των παιδιών και το σφαγείο του συλλογικού μισθωτού σκλάβου. Στα γραφεία και τα εργοστάσια, το Κεφάλαιο καταβροχθίζει το προϊόν. Για αυτό, η Πόλη της Εργασίας δεν μπορεί να είναι απλώς μια «καλύτερη πόλη» ή μια πιο «ανθρώπινη πόλη», αλλά μια πόλη που θα είναι το αποτύπωμα των δικών μας αξιών στον χώρο, της μη εμπορευματικής λογικής του καπιταλισμού αλλά της λογικής των δημόσιων αγαθών.

1 Καρλ Μαρξ, Το Κεφάλαιο, Σύγχρονη Εποχή

*Σημειώσεις για το σεμινάριο "Η μαρξιστική θεωρία και η πόλη" της ομάδας πόλης της Νεολαίας ΣΥΡΙΖΑ

Εισήγηση 2η από 4

10 Φεβρουαρίου 2014